

Mirosław Łapot

Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza
w Częstochowie
ORCID: 0000-0002-1773-8410

BHW 46/2022

ISSN 1233-2224

DOI: 10.14746/bhw.2022.46.14

Twórcy polskiej historii oświaty i wychowania w latach 1945–2021. Kraków 30.03.2022 – 31.03.2022 r. – sprawozdanie z konferencji

Staraniem Sekcji Historii Pedagogiki Komisji Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk oraz Katedry Historii Oświaty i Wychowania Akademii Ignatianum w Krakowie w dniach 30–31 marca 2022 r. odbyła się konferencja naukowa zatytułowana *Twórcy polskiej historii oświaty i wychowania w latach 1945–2021*. Pomysł organizatorów przypomnienia wybitnych, a także mniej znanych, lecz zasługujących na pamięć, polskich historyków wychowania spotkał się z dużym zainteresowaniem badaczy z całej Polski. Podczas obrad, przeprowadzonych w formie zdalnej, wygłoszono 53 referaty przedstawicieli ośrodków akademickich z Krakowa, Warszawy, Torunia, Olsztyna, Gdańska, Gdyni, Słupska, Szczecina, Zielonej Góry, Poznania, Wrocławia, Opola, Katowic, Częstochowy, Łodzi, Skierniewic, Kielc, Lublina i Rzeszowa. Przybliżone przez prelegentów osiągnięcia wybitnych badaczy oraz szkół historycznooświatowych wielu uniwersytetów sprzyjały konsolidacji środowiska i wzmocnieniu statusu historii wychowania jako samodzielnej dyscypliny naukowej.

Uroczyste otwarcie konferencji przez prof. dr hab. Władysławę Szulakiewicz (przewodnicząca Sekcji Historii Pedagogiki KNP PAN), o. prof. dra hab. Józefa Bremera (rektor AIK) oraz o. dra Krzysztofa Biela (dziekan Wydziału Pedagogicznego AIK) poprzedziło złożenie kwiatów na grobie o. Ludwika Grzebienia na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie w drugą rocznicę śmierci.

W obradach plenarnych, którym przewodniczyli prof. W. Szulakiewicz i dr hab. o. Andrzej P. Bieś, prof. AIK, wygłoszono cztery referaty poświęcone obchodzącej jubileusz 25-lecia istnienia Katedrze Historii Oświaty i Wychowania w Akademii Ignatianum w Krakowie. Otworzyła je wystąpieniem na temat rozwoju i osiągnięć wspomnianej Katedry w latach 1997–2022 dr hab. Beata Topij-Stempińska, prof. AIK. Kolejne referaty przybliżyły sylwetki jej twórców – dr hab. Anna Królikowska, prof. AIK, zaprezentowała naukową i prywatną stronę życia o Ludwika Piechnika, pierwszego kierownika Katedry,

natomiast A.P. Bieś oraz o. dr hab. Stanisław Cieślak, prof. AIK, zajęli się dorobkiem o. Ludwika Grzebienia, akcentując jego naukowy i wychowawczy wpływ na współpracowników i studentów.

Popołudniowa część konferencji została zorganizowana w dwóch sekcjach. Obrady sekcji I moderowali B. Topij-Stempińska, prof. AIK, oraz dr hab. Tomasz Maliszewski, prof. AMW. Jako pierwszy wystąpił dr hab. Adam Fijałkowski, prof. UW, przypominając powojenne losy międzywojennego historyka oświaty Hanny Pohoskiej (1895–1953). Z kolei dr hab. Jan Ryś, prof. UP, przybliżył sylwetkę Ignacego Zarębskiego (1906–1974), *spiritus movens* powstania Katedry Historii Oświaty i Wychowania Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie. Zasłużoną dla środowiska historyków wychowania postacią – Łukaszem Kurdybachą (1907–1972) – zajął się dr hab. Witold Chmielewski, prof. AIK. Prelegent skoncentrował się na mniej znanym epizodzie z życia i twórczości jednego z protoplastów historii wychowania (przyczyniło się do tego m.in. założenie w roku 1958 „Rozpraw z Dziejów Oświaty”), a mianowicie na okresie pobytu prof. Kurdybachy w Palestynie w czasie II wojny światowej.

W kolejnych wystąpieniach przypomniano sylwetki niedawno zmarłych historyków wychowania. Należy do nich Kamila Mrozowska (1917–2002), o której mówił prof. dr hab. Andrzej Meissner, podkreślając jej dążenie do nadania wysokiej rangi badaniom historycznooświatowym. Natomiast dr hab. Katarzyna Dormus, prof. UP, przedstawiła osiągnięcia naukowe Renaty Dutkovej (1927–2015). Dr hab. Edward Nycz, prof. UO, i dr Patrycja Kaszubska-Dziergas (UO) zaprezentowali referat pt. *Profesor Stanisław Gawlik (1928–2010) – (o) polski nauczyciel i uczoney*. Interesujące były również wystąpienia dra hab. Jana Krukowskiego, prof. UP w Krakowie, oraz dra Adama Ruty (Uniwersytet Rolniczy w Krakowie), oba przyczyniły się do naszkicowania portretu naukowca, wychowawcy, człowieka i ojca, prof. Zygmunta Ruty (1932–2021).

Po dyskusji i krótkiej przerwie obrady sekcji wznowiono kolejnym prelekcyjnym dwugłosem – bohaterem dwóch wystąpień był wybitny przedstawiciel polskiej historii wychowania, wywodzący się z krakowskiego środowiska akademickiego, prof. Czesław Majorek (1938–2022). Jego sylwetkę naukowca oraz nauczyciela akademickiego przypomniały dr hab. Justyna Wojniak, prof. UP, oraz dr Anna Włoch (UP). Natomiast dr hab. Roman Tomaszewski, prof. AP w Słupsku, przedstawił referat zatytułowany *Historia wychowania w szkolnictwie resortowym (w perspektywie biografii poglądów dokonania F. Araszkiewicza, J. Cytowskiego i S. Rutkowskiego)*. Wystąpienie dra hab. Ryszarda Ślęzki, prof. UP, nawiązało do wcześniejszych referatów poświęconych Cz. Majorkowi, prelegent scharakteryzował w nim szerzej środowisko naukowe Katedry Historii Oświaty i Wychowania UP w Krakowie. Na zakończenie obrad sekcyjnych Tomasz Maliszewski przybliżył zainteresowania artystyczne postaci ważnej dla gdańskiej pedagogiki – prof. Lecha Mokrzeckiego (1936–2021).

Obradom sekcji II przewodniczyły prof. prof. W. Szulakiewicz i Janina Kamińska (UW). Otworzył je referat prof. dra hab. Karola Poznańskiego, w którym ten zasłużony badacz dziejów szkolnictwa w zaborze rosyjskim przedstawił swoją drogę do historii wychowania. Następnie W. Szulakiewicz scharakteryzowała wkład wrocławskiego badacza dziejów wy-

chowania Stanisława Tynca (1889–1964) w kształtowanie tożsamości środowiska polskich historyków wychowania po II wojnie światowej. Z kolei dr Monika Hajkowska (UMCS) przypomniała osiągnięcia naukowe i zasługi w organizacji lubelskiego szkolnictwa wyższego po II wojnie światowej prof. Jana Dobrzańskiego (1901–1907). Znanym przedstawicielem lubelskiego środowiska historyków wychowania był Stanisław Litak (1932–2010), któremu swój referat poświęcił dr hab. Wiesław Partyka (KUL). Dwa wystąpienia dotyczyły twórczyni wrocławskiej szkoły historyków wychowania prof. Mirosławy Chamcówny (1919–2000). Pierwszy referat na jej temat wygłosiła prof. dr hab. Stefania Walasek (UWr), drugi – dr hab. Barbara Jędrzychowska, prof. UWr, i dr Jolanta Szablicka-Żak (UWr). Profesorowi Stanisławowi Michalskiemu (1928–1990) – twórcy poznańskiej szkoły historii wychowania – poświęcone były trzy wystąpienia. Referaty na jego temat zaprezentowały wspólnie prof. dr hab. Danuta Koźmian (US) i dr hab. Joanna Król, prof. US, następnie dr Mikołaj Brenk (UAM), a także dr hab. Piotr Gołdyn, prof. UAM. Poznańskie środowisko badaczy dziejów wychowania reprezentował także Jan Hellwig (1931–2000), o którego życiu i dokonaniach mówiła dr hab. Edyta Wolter, prof. UKSW.

Po dyskusji i krótkiej przerwie obrady sekcyjne wznowiono wystąpieniem prof. J. Kamińskiej poświęconym badaczce oświaty międzywojennej Jadwidze Sutyle (1943–1992). Jak ważną postacią dla poznańskiego, ale i krajowego, środowiska historyków wychowania był zmarły w 2021 r. prof. Wiesław Jamrozek (1954–2021), uzasadniali w trzech kolejnych wystąpieniach dr Danuta Apanel (AP Słupsk), dr hab. Katarzyna Sadowska (UAM) oraz dr Tomasz Fetzki (UZ) (z przyczyn technicznych przedstawił on swój referat dzień później). Wyłoniła się z nich barwna sylwetka cenionego naukowca, sprawnego organizatora życia naukowego, a także ojca i mistrza. Interesującym uzupełnieniem wcześniejszych wystąpień był referat kończący obrady omawianej sekcji autorstwa dr hab. Barbary Kalinowskiej-Witek, prof. UMCS. Prelegentka zaproponowała odmienną optykę oglądu dorobku twórców polskiej historii wychowania, prezentując ich aktywność jako redaktorów czasopism naukowych.

Obrady 31 marca były podzielone – podobnie jak w pierwszym dniu konferencji – na plenarne oraz sekcyjne. Obrady plenarne otworzył prof. dr hab. Julian Dybiec (UJ) referatem zatytułowanym *Między starym a nowym paradygmatem badania dziejów oświaty. Henryk Barycz (1901–1994)*. Następnie prof. dr hab. Jan Draus (UR) omówił relacje dwóch wybitnych historyków wychowania, Jana Hulewicza (1907–1980) oraz Stanisława Kota (1885–1975). Analizę kierunków badań i osiągnięć pracowników Zakładu Historii Oświaty i Kultury Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1970–2021 przedstawił dr hab. Tomasz Pudłocki, prof. UJ, a ks. prof. dr hab. Kazimierz Miaszszek (UKSW) – sylwetkę ks. Romana Murawskiego SDB (1930–2016), badacza historii katechezy. Z kolei kończący obrady plenarne prof. dr hab. Marian Surdacki (KUL) nawiązał do postaci Stanisława Litaka, przypomnianego w dniu poprzednim przez W. Partykę.

Następnie po dyskusji kończącej obrady plenarne i przerwie uczestnicy konferencji podzielili się na dwie sekcje. W sekcji III jako pierwszy wystąpił dr hab. Grzegorz Michalski, prof. UŁ, prezentując główne kierunki i pola badawcze łódzkich liderów historii wychowania w latach 1945–2006, natomiast dr hab. Beata Szczepańska, prof. UŁ, na-

szkicowała portret badaczki –nauczycielki i historyka wychowania Eugenii Podgórskiej (1914–2006). Z kolei prof. dr hab. Adam Massalski (UJK) oraz mgr Wiesława Rutkowska (Archiwum Państwowe w Kielcach) przypomnieli postać prekursora badań historyczno-oświatowych na Kielecczyźnie – docenta Antoniego Artymiaka (1897–1963).

Kolejne trzy wystąpienia ukazały rozwój kieleckiego środowiska historyków wychowania. Dorobkowi historycznooświatowemu pierwszego rektora WSP w Kielcach (dzisiejszego Uniwersytetu Jana Kochanowskiego) Edmunda Staszyńskiego (1924–2005) był poświęcony referat dr hab. Ewy Kuli, prof. UJK. Następnie dr Teresa Gumuła (UJK) przedstawiła wkład Józefa Krasuskiego (1930–2009) w rozwój badań nad dziejami oświaty i wychowania w kraju, a dr Izabela Bożyk (Uczelnia Korczaka) – dorobek Józefa Grzywny (1933–1994). Natomiast dr Maria Radziszewska (UWM) syntetycznie przedstawiła rozwój badań nad historią oświaty i wychowania w olsztyńskim środowisku akademickim. Na zakończenie dr Mirosław Łapot (UJD w Częstochowie) przybliżył sylwetkę mniej znanej badaczki dziejów oświaty Jadwigi Suchmiel (1940–2014), podkreślając jej wkład w rozwój badań nad historią oświaty kobiet w Galicji.

Obrady sekcji IV rozpoczęła dr hab. Anna Boguszewska, prof. UMCS, charakteryzując główne kierunki badań z zakresu historii oświaty i wychowania środowiska lubelskiego u schyłku XX w. Dr Ewa Barnaś-Baran (UR) sięgnęła do życiorysu cenionego przedstawiciela środowiska, prof. Stanisława Kota (1885–1975), zwracając uwagę na mniej znany etap w jego życiu, a mianowicie lata szkolne w rzeszowskim gimnazjum. Dwa kolejne referaty dotyczyły toruńskiego środowiska historyków wychowania – dr Dorota Grabowska-Pieńkosz (UMK) przypomniła postać i dorobek historycznooświatowy prof. Jadwigi Lechickiej (1898–1965), a dr hab. Joanna Falkowska, prof. UMK – prof. Bolesława Pleśniarskiego (1908–1987). Z kolei prof. dr hab. Hanna Markiewicz (APS) przybliżyła sylwetkę prof. Stanisława Mauersberga (1924–2012) jako naukowca i osoby prywatnej. Dwa ostatnie wystąpienia – dr Danuty Kocurek (UŚ) i dra Mirosława Wójcika (Państwowa Uczelnia im. S. Batorego w Skierniewicach) – były poświęcone dziełu i życiu prof. Wandy Bobrowskiej-Nowak (1925–2003). Ponadto nestora gdańskiej pedagogiki prof. Lecha Mokrzeckiego (1936–2021) przypomniął prof. dr hab. Romuald Grzybowski (nawiązując do wystąpienia T. Maliszewskiego w sekcji I).

Podsumowując, prelegenci koncentrowali się na życiorysach jednostek, akcentując ich osiągnięcia badawcze, a także relacje ze współpracownikami i studentami, oraz na prezentacji szkół historycznooświatowych w poszczególnych ośrodkach akademickich. Obrady plenarne i sekcyjne kończyły ożywione dyskusje. Zwrócono w nich uwagę między innymi na konieczność nieograniczania się w badaniach nad tradycją polskiej historii wychowania do biograficznych deskrypcji i dążenia do obiektywnego wartościowania dorobku poszczególnych badaczy (wypowiedź prof. Henryki Kramarz). Konferencyjne pokłósie – w postaci tomu zbierającego pełne wersje artykułów zaprezentowanych skrótowo ze względu na ramy czasowe konferencji – zapewne znacząco wzbogaci dotychczasowy stan badań nad dziejami wychowania w Polsce, da też poczucie zakorzenienia w tradycji dotychczasowych dociekań naukowych i przyczyni się do dyskusji nad kierunkami i możliwościami dalszego rozwoju badań historycznooświatowych.